בס"ד

יש"א ברכה

לע"נ
איש החסד
ורב הפעלים
משה שניצר
בר' מנחם מנדל ז"ל

לע"נ
האשה הנעלה
רבת המעלה
ורדה גרדה שניצר
בר' מאיר ז"ל

יוצא לאור ע"י אברכי הכולל שבקהילת "מקור חיים" יע"א
בראשות מו"ר עט"ר הרה"ג רבי יוסף מוגרבי שליט"א
להצלחת דן בן חנה וזוג' עכב"ב - לבריאות שמירה עליונה והרמת קרן המזל וכט"ס לעד אכי"ר

ערש"ק פרשת 'בהר - בזוקותי", כג' באייר תשע"ג — גליון מס' 368

שבת מברכין
ר"ח סיון
המולד יהיה ביום שישי
בשעה 7:00 בבוקר
49 דקות ו-16 חלקים

לא להיות תרנגולת!

את המילים הפותחות את פרשת "בחוקותי": "אם בחוקותי תלכו", דרשו חז"ל - שתהיו עמלים בתורה! ושאל הגה"צ רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל בסיפרו "לב שלום", מדוע לא כתבה התורה במפורש: "אם בתורתי תעמלו ואת מצוותי תשמורו וגו' "? אלא תירץ הרב ללמדנו בינה ולאלפנו מוסר, שאין להשיג שום השגה בתורתינו הקדושה ללא עמל ויגיעה, וגם הפסוק המורה על כך, צריך להתייגע בו כדי להבין העניין לאשורו! וכמו בקניין התורה כך גם ואף יותר מכך בקניין המידות, אין קניין בלי עבודה תמידית. וידועה האמרה בשם אבי תנועת המוסר, רבי ישראל סלנטר זצ"ל, שלתקן מידה אחת קשה יותר מאשר לסיים את כל הש"ס. ומעתה נעשה חשבון פשוט. לומדי הדף היומי גומרים את הש"ס לאחר כשבע שנים, ורבי ישראל מלמדנו שלזכות לקניין של מידה טובה שתהיה חקוקה בנפשנו ומושרשת בקירבנו, זקוקים לעבודה קשה יותר... ופעם סיפר המשגיח הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, מעשה שהיה בעת ילדותו, השתובב הוא כדרך הילדים ושבר אחד מכלי הבית מבלי משים. אימו שהבחינה בכך גערה בו, והנה לאחר זמן מה "פלשה" אחת מהתרנגולות שהיו בחצר ביתם, ולפתע רעש ומהומה. קפצה ושברה כלים לא מעטים, והילד אליהו, מצפה לראות כעת מה יעשו לה לאותה תרנגולת "מורדת", האם ימרטו לה את הנוצות, או ירעימו עליה בקולות... רואה הוא את אימו מגיחה במהירות מרימה את התרנגולת ומוציאתה מביתה, ללא צעקה וללא גערה. חשב הילד לנפשו: אם כך מוטב להיות תרנגולת. "חיים קלים" יש לה ואף אם מזיקה היא והורסת, מתנהגים אליה בסלחנות יתירה. ואף עונש אינה מקבלת כלל ועיקר! אלא שאז מיד התפכחתי, סיפר לימים לתלמידיו המשגיח בישיבה, וחשבתי ונתון אל ליבי: הן אמת, התרנגולת לא נענשת ואף לא ננזפת, אולם חיה היא באשפתות, חייה קצרים ואף סופה לשחיטה... אולם אני ילד קטן, אומנם ננזף כאשר שוגה אני, אולם כל זה שווה ושווה בכדי לזכות להיות בן אדם! ועד כמה גדולה מעלת האדם? לימדונו חז"ל שגדול יותר הוא מן המלאכים שבשמי מרום משמשים! תפקיד אחד להם ולא משתנים, אך האדם שיצר הרע ויצר הטוב בקירבו והמלחמה ניתשת ונמשכת כל חייו עלי אדמות, הוא החייל הנאמן המשרת את בוראו בתוך האפילה והחשכה, נדבק ביוצרו מתוך תפילה ובקשה מתוך עבודה קשה ונעלה, אולם מי שצוחק, צוחק אחרון, ולעתיד לבוא יזכה העמל בנפשו ללכת מחיל אל חיל בעולם הבא ולעלות מעלה אחר מעלה ואין שכל אנוש יכול לתפוס ולו במעט את ההנאה שישנה בכל דרגה ודרגה, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה!

כל הזכויות שמורות
למערכת העלון

נשמה אזזת!

הראיתם אדם שחתך ירקות לסלט, ובלי משים היד שאחזה בסכין החד, פגעה וחתכה את היד השניה, דבר די מצוי ובפרט בקרב הלא מנוסים שבינינו. אך האם ראיתם פעם אחת בחייכם שהיד הפגועה תשמוט את הסכין מהיד המכה, ותפגע בה, תחזיר לה על המעשה שעשתה? ודאי שלא נמצא אדם כזה בעולם, ואם נמצא, הרי שזה אות ומופת שצריך הוא טיפול דחוף. במה דברים אמורים? הגאון רבי יהונתן אייבישיץ זצ"ל, אמר דבר נפלא: "כל ישראל מטוב ועד רע הם נפש אחת!". זאת אומרת שעם ישראל כולו לא עשוי מפרטים פרטים אלא חטיבה אחת הוא, נפש וגוף אחד. וכבר אמר האדמו"ר הקדוש הרה"ק רבי ישראל מקוז'ניץ: "כשכל ישראל יתנו יד זה לזה, תצטרפנה הידיים ליד אחת המגעת עד כסא הכבוד". קרובים אנו זה לזה וערבים אנו זה על זה. אחד מפסוקי התוכחה שבפרשתינו אומר: "וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין" וכו'. רש"י הקדוש זיע"א מפרש את פשט הפסוק וכותב: "וכשלו איש באחיו" - כשירצו לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ. "כמפני חרב" - כאילו בורחים מפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם. ממשיך רש"י הקדוש זצ"ל וכותב כיצד דרשה הגמרא בסנהדרין (כז:) את הפסוק ומדרשו: "וכשלו איש באחיו" - זה נכשל בעוונו של זה שכל ישראל ערבין זה לזה. עד כאן לשונו הקדושה של רש"י זכותו תגן עלינו. ודברים נפלאים שמענו כאן. כמה אחריות צריכה ללוות כל יהודי בדרכיו ובמעשיו, בהתנהגותו ובדיבורו, שכן כל חטא ועוון, פשע ורשע, יכול להפיל ולהחטיא עוד יהודים ולגרום לכשלונם. אך כבר לימדונו רבותינו הקדושים זיע"א, שמרובה מידה טובה על מידת פורענות פי חמש מאות. כמה שמירה מהחטא והתרחקות מעבירה לכל ישראל יגרום כל יהודי שמקיים מצוה, כמה רוח טהרה ורצון לעשות תשובה יגרום כל יהודי שיעשה את רצון ה' יתברך. נתחזק, נחזק ונצליח!

זמני כניסת שבת ויציאת השבת

פרקי אבות - פרק ה'

	כניסת השבת	יציאת השבת	לרבנו תם
ת"א	19:01	20:03	20:35
י-ם	18:45	20:00	20:39
חיפה	18:53	20:04	20:39
ב"ש	19:01	20:01	20:39

הפטרת השבוע:
"ה' עוזי"

מטעמים לשבת

"שש שנים תזרע שדך ואספת את תבואתה ובשנה השביעית שדך לא תזרע" (כה,ג-ד)

שאל ה"אור החיים" הקדוש זצ"ל: לשם מה צריכה התורה לצוות לאדם לזרוע את שדהו שש שנים? הלא עיקר הציווי הוא שבשנה השביעית ישבות, וימנע מעבודת האדמה! ועוד שאלה "מקצועית": הן ידוע, שאי אפשר לנצל עד תום את לשד הקרקע, וצריכים להוביר אותה בכל שנתיים שלוש. ואילו כאן כתוב שאפשר לזרוע שש שנים רצופות ולאסוף את התבואה מבלי שהקרקע תתדלדל! אלא, שהיא הנותנת! הגויים עלולים אולי "לרחם" על שומרי השמיטה "הנאלצים" להשבית את עבודת האדמה לשנה שלימה. אבל האמת היא, שהם מרוויחים לאין ערוך, כי בזכות שמירת המצוה, יוכלו לזרוע שש שנים רצופות, ולזכות ביבול מבורך וגדוש!

(מעיין השבוע)

"ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" (כה,ד)

כתב רבינו בעל ספר "החינוך" זצ"ל: "לכן ציוה הקדוש ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה הזו, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה - לא בכוחה וסגולתה. כי יש לה אדון על אדוניה, וכשהוא חפץ - מצוה עליו להפקירם. ועוד יש תועלת נוספת בדבר, לקנות בזה מידת הוותרנות. כי אין נדיב כמו הנותן מבלי לחכות לתגמול. ועוד יש תועלת נוספת בזה, שיוסיף האדם ביטחון בה' יתברך. כי האדם המוכן לתת ולהפקיר לכל העולם את כל גידולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל השנה, ורגיל בכך הוא ומשפחתו בשנת השמיטה כל ימיו - לא תשתרש בו לעולם מידת הקמצנות, ולא תחסר לו מידת הביטחון!".

(מעיין השבוע)

"וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" (כה,יד)

כתב בספר "מאור עיניים": אם אדם נושא ונותן ביושר לפי חוקי התורה, והוא נזהר מאונאה, ריבית ומאזני שוא - הרי דבר זה כשלעצמו הוא בגדר עבודה גדולה וקדושה. וכך אמר הבעש"ט הקדוש זיע"א: הלא קל וחומר הוא - מה אדם שלומד במשנה "המחליף פרה בחמור" (בבא מציעא ק), הריהו חשוב מאוד בעיני המקום, שכן הוא עוסק בתורתו הקדושה, מכל שכן אדם שהוא מחליף ממש פרה בחמור ונזהר אגב כך בכל דיני התורה, בודאי ובודאי שזוהי עבודה גדולה וחשובה לפני המקום...

(מעינה של תורה)

"ולא תונו איש את עמיתו" (כה,יז)

כתב בספר "משלחן גבוה": רבותינו בתלמוד (בבא מציעא נח:) למדו שמדבר כאן הכתוב על אונאת דברים, והוסיפו על כך, ש"כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים". והנה אמרו בתלמוד ירושלמי (סוכה ה,ו): "למה נקרא כלי הזמר "נבל" - שהוא מלבין כמה מיני זמר". והיקשה הגאון רבי אייזיל חריף זצ"ל, אם כן יותר היה ראוי לכנותו "מנבל", שהרי הוא מלבין ומבייש אחרים? ותירץ שכל המלבין את זולתו, יותר ממה שהוא מלבין אחרים הוא מנבל את עצמו, והוא עצמו נעשה נבל...

(תורת הפרשה)

מזקנים אתבונן – סיפורי צדיקים

כמה יש להיזהר מלהחליש דעתם של גדולי תורה ורמי יחס! מעשה שהיה בגאון **רבי משה מרדכי זצ"ל** מבגדד, שהיתה בידו חזקה מאביו, הגאון רבי שמעון, ומסבו, הגאון הנודע רבי ששון מרדכי זצ"ל, לסדר קידושין בבגדד. פעם סידר קידושין לאדם, שהובהר שכבר היה נשוי לאישה נוספת. אין זה מכשול מצד הדין, חלילה, אבל היתה זו עבירה על חוקי המדינה. ולמרות שהוטעה הרב ולא ידע, כעס נשיא הקהילה עבדאללה אליהו ז"ל, והדיח את הרב מחזקתו. ביקש רב אחר שימלא את מקומו, אבל לא מצא מי שישיאם. עד שאחד מבני משפחת הנשיא נאות להשיא את הזוגות, אבל המעות שקיבל עבור הקידושין שלח בשלימות אל הרב. באחד הימים יצא הרב מביתו, והנה בא לקראתו אותו רב שהחל לכהן במקומו. עמד הרב ונאנח בשברון לב. מיהר אליו אותו רב ואמר: "מדוע כבודו נאנח? אם בגלל סידור הקידושין - נכון אני להתפטר, ומידי!". לא ענהו הרב, ושם פניו לבית העלמין. השתטח על קבר זקנו, הגאון רבי ששון מרדכי, בכה ואמר: "סבי הקדוש, הן יודע אתה מה רב צערי - והחזקה שייכת לי מכוחך. רצוני, שתחזור אלי עוד היום, ובשלימותה!". באותה שעה נתקף הנשיא רבי עבדאללה אליהו כאבי ראש עזים שהלכו וגברו, עד שהזעיקו את הרופאים, ואלה עמדו חסרי אונים. באו והודיעו לפאר הדור, **רבינו יוסף חיים זצ"ל**. קם ועלה לבקרו. פנה אל אימו של הנשיא ואמר לה: "הסבורה את שהרופאים ירפאוהו?! אם רוצה את שישוב לאיתנו, קחי בידך מאה זהובים, מהרי אל רבי משה ותיפלי לפני רגליו, בקשי ממנו שיסלח לנשיא מכל ליבו. רק אז ירפא!". עשתה כדבריו, מיהרה לבית רבי משה והתנפלה לרגליו, הבטיחתו בשם בנה כי ישוב לחזקתו וחילתה את פניו כי ימחל לו ויתפלל עליו, ומיד שב לאיתנו!

ברכת ה' היא תעשיר, אם בחקותיו הולכים ואת משפטיו שומרים. בזאת נוכחו בני ג'רבא, כאשר בראש קהילתם עמדו הגאון **רבי ניסים חדאד זצ"ל** ואחיו הפרנס הנגיד רבי שמואל (המכונה שמולא) זצ"ל. הגאון רבי ניסים היה מפקח על שמירת המצוות, וכל מי שזילזל בהן היה נשפט על ידי אחיו בחומרה. חומרה כה רבה, עד שבני ג'רבא נמנעו מלקרוא לילדיהם בשמו, עד היום הזה. ולימים, כאשר חרב מקום מושבו בו ישב לשפוט את העם, נמנעו מלבנותו. עם זאת, זכו בני ג'רבא בזמנם להארת פנים מופלאה ממרומים, כמו שאמרו ש"אם יש דין למטה - אין דין למעלה". היתה זו תקופת גאות ושפע שלא כדרך הטבע. ירדו גשמי ברכה מרובים, והיבול פרח וצמח בכמות ובאיכות. הארץ נתנה יבולה ועץ השדה נתן פריו, השיג דייש את בציר ובציר השיג זרע, אכלו לחמם לשבוע וישבו לבטח. ונשאר פתגם שגור בפי בני ג'רבא: "פייאם שמולא, אשעירה קד לפולא". כלומר: בימי שמולא - היתה השעורה כפולה, וכל גרעין היה גדול כמו פול!

(מעיין השבוע)

והייתם לי סגולה

כתב רבינו הרמב"ן זצ"ל: "תקרא האיגרת הזאת פעם אחת בשבוע ולא תפחות, לקיימה וללכת בה תמיד אחר שה' יתברך, למען תצליח בכל דרכיך ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים. **ובכל יום שתקראנה יענוך מן השמים** כאשר יעלה על ליבך לשאול עד עולם, אמן סלה".

(איגרת הרמב"ן)

מדברי ראש הישיבה הרה"ג ר' יוסף מוגרבי שליט"א

שלום בית

כל אוזד ותפקידו (א)

"גברת כהן!", קראה אהובה כאשר פגשה באקראי במדריכה שהכינה אותה לנישואין שלושה חודשים קודם לכן. "אין מילים בפי להודות לך על כך שטרחת להסביר ולהבהיר לי את ההבדלים בתפקידים בחיי הנישואין. אני חייבת לספר לך", המשיכה אהובה בהתלהבות, "אילמלא ידעתי את הדברים היטב לפני הנישואין, עלולה הייתי כבר עתה להיות גרושה, חלילה!". הגברת כהן חייכה חיוך קטן בהיזכרה בהתנגדותה הנמרצת של אהובה, בשיחות שהיו ביניהן לפני נישואיה. היא היתה מליאת סיפוק מכך שהזמן והמאמצים שהשקיעה בהצגת הנושא על כל היבטיו בפני אהובה, לא היו לריק. כדי שמערכת היחסים בחיי הנישואין שלנו תשגשג ותפרח, עלינו להבין את הטבעים השונים ואת המחויבויות השונות שיש לכל אחד מאיתנו ולהעריך אותם. הגבר, מעצם מהותו, מפנה את כוחותיו כלפי חוץ, בעוד שהאישה נוטה מעצם טבעה, להפנות את כל מירצה וכוחותיה כלפי פנים. התרבות המערבית מעריכה יותר הישגים חיצוניים, ובשל כך התרגלנו גם אנו להעריך יותר פעילויות שזוכות להערכה ציבורית ולשאוף אליהן. הערכים הללו התקבלו עלינו כל כך, עד שאיננו נעצרים כלל לבדוק, האם קבלת אישורים וחיזוקים מן החוץ מובילה לאושר, הגשמה עצמית, או שלוות נפש. אף אחד מן הטבעים איננו עדיף על משנהו. טבעו של האיש להפנות את כוחותיו כלפי חוץ וטבעה של האישה להפנות את משאביה כלפי פנים, משלימים ומחזקים זה את זה. להכרה בהבדלים הללו ולהבנת תפקידינו השונים ישנו חלק מכריע בהצלחת חיי הנישואין. בכך תלוי בניין הבית, או חלילה, ניתוצו. לעולם אין זה מאוחר מידי, להבין את הרעיון המרכזי הזה וליישם אותו הלכה למעשה. ההכרה באין ספור ההבדלים המולדים שבינינו, נחוצה לשם בניית חיי נישואין יציבים ומאושרים. אישה שאינה מכירה במהותה ובתחום המחויבויות שלה, לא תמצא שלווה בחייה. לא רק שיתגלעו בינה לבין בעלה עימותים אין סוף, אלא שגם בתוך תוכה יתחולל מאבק תמידי והיא תבצע את תפקידיה מתוך תחושת מתח של קדושה מעונה. באופן כזה, קשה מאוד יהיה לה לשאת בעול. היא עצמה תיפגע מכך וגם מערכת היחסים שלה עם בעלה לא תיבנה באופן הרצוי והנכון. לפיכך, עלינו ללמוד "להסתדר" עם מה שהננו ועם תמצית טבענו. בעל ואישה צריכים לכבד זה את תחום מחויבויותיו של זה. עירוב תחומים עלול להיות מסוכן, ותוצאותיו ניכרות בעליה העצומה בשיעורי הגירושין בשנים האחרונות. הסיבה למתח המתמיד של החיים בתקופתינו, נובעת מנסיונותינו ללכת נגד טבענו בתחומים שונים ורבים. ולא לחינם אמרו חז"ל: "איזהו חכם? המכיר את מקומו". לדבר פשוט זה צריכה חוכמה גדולה, וכשם שלכל דבר בעולם יש תפקיד וזמן, גם למערכת חיינו יש תפקידים ואין להחליפם, והזוכה לעשות את הסדר הזה, שכרו איתו ופעולתו לפניו ומי שעדיין לא עשה... אפשר לצאת לדרך...

מעינך הבנים

היזזס לממון – נותן ולא נוטל!

חובה עלינו לדעת שעיקר החינוך מוטל על ההורים, להוות דוגמא חיה של מידת הנדיבות. ומלבד זאת טוב מאוד לפתח בילדים את מידת האצילות, דהיינו שעל האדם להסתדר לבד, לא לנצל את השני. וכן צריך להראות לילדים עד כמה על האדם להיות שמח בחלקו ושמח גם בהצלחתו של חבירו, בעל עין טובה ומסתפק במה שיש לו, ובודאי שלא לתכנן יחד עם הילדים מתקפות על הסבים והסבתות שמטרתן להוציא מהם כמה שיותר כסף. הרב דסלר מאוד מאריך בחשיבות עניין זה שכל בניין האדם צריך להיות בנוי על כך שאדם צריך לפתח מהלך של נותן ולא נוטל, וזו היא מידת האצילות. מידת האצילות אומרת שאנחנו מסדרים לבד, לא בוכים ולא מתלוננים על המצב, גם אם הוא קשה. גישה זו מאוד קובעת ומעצבת את אשיותו של האדם. רבינו החזון איש זצ"ל מימיו לא לקח פרוטה מבן אדם, וכשבנו עבורו בית, הוא לא היה מוכן להיכנס לשם בחינם, עד שכל חודש הוא היה נותן לצדקה שווי שכר הדירה. הוא לא נהנה מימיו בשווי של פרוטה אחת מזולתו, הוא היה אדם אציל שהלך בדרכי הבורא יתברך, כי כידוע המידה האלוקית היא מידת הנתינה, כשהנטילה היא הפכה. הרבה פעמים נוכחים הילדים לדעת איך שההורים מתכננים להוציא כסף מהוריהם או משאר קרובים עשירים, ועוד מיני הנהגות שהזרימה שלהם הולכת לכיוון של לקחת ולקחת. כך הורסים את הילדים. הכיוון צריך להיות בדיוק להיפך, דהיינו לחנך לנתינה ולא לנטילה. זה באופן כללי היחס הנכון לממון, וזאת מלבד הנושאים המתלווים ליחסינו לממון כגון אמונה, ביטחון והידיעה כי מזונותיו של אדם קצובים לו וכו'. וחנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה.

אמרי שפר

- **הרה"ק רבי משה מקוברין אומר:** יום שאיננו עושה בו טובה ליהודי, אינו נחשב בעיני ליום.
- **הרה"ק רבי אלימלך מליז'נסק אומר:** "גמילות חסדים" היינו, שיגמול אדם עצמו מלבקש חסדים מאחרים.
- **הרה"ק רבי יחזקאל משינובה אומר:** כמה יש לרחם על הכילי, החי בעוני כדי למות בעושר.
- **הרה"ק רבי שלמה מרדומסק אומר:** לפעמים יש לקנא בעשירים: בעל כורחם הם נותנים, בעל כורחם גוררים אותם לגן עדן.

(פתגמים נבחרים)

למעוניינים שהעלון ישלח להם בדואר האלקטרוני, נא להשאיר הודעה: yeasa.beracha@gmail.com
למעוניינים כתובתנו באינטרנט: www.tiferetbanim.co.il

ועל כן יאמרו המושלים-משל ונמשל

"וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה" (כה,ח). מדוע האריך כאן הכתוב בחשבון השנים, די היה לכתוב: "וספרת לך שבע שבתות שנים"? אלא **משל** למה הדבר דומה? לעני אחד שהיה כל ימיו מחזר על הפתחים. והיה העני הזה מתפאר באוזני ידידיו על ממונו הרב שצבר. מדוע אתה מתפאר כל כך? - שאלו אחד ממכריו - בכל השנים בלכתך מבית לבית, התרגלת לספור פרוטות... ואומנם, פרוטות רבות יש לך בביתך, אולם אם תחליף את כל פרוטותיך בדינרי זהב, תראה כי אין בידך ממון כה רב... כך הוא גם **הנמשל**. האדם מונה את ימיו בעולם הזה בחודשים בשנים, וחושב בליבו שיש לו שנות חיים רבות: שבעים שנה ואולי שמונים שנה, ומשום כך הרי הוא אדון לעצמו ולביתו. אולם אם ימנה האדם כמה שמיטות יש לו בימי חייו, וכל שכן כמה יובלות... מיד יווכח לדעת כי אין הוא אדון כלל בארץ, אלא גר הבא לזמן מועט...

* * *

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עימך והחזקת בו" (כה,לה)

הנותן צדקה מציל הוא בזה את נפשו מכל רע. כמו שכתוב "אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' "! ענין זה יבואר היטב על פי **משל**: עני אחד הגיע עד פת לחם לפיו ולפי ידיו, ומחמת כך הפך למלשין. וכל נהג לעשות: כאשר נודע לו על סחורה מובחרת שלא כחוק, מיד היה מלשין לשלטונות שמיהרו לתפוס את פורעי החוק ולאחר מכן היו מתגמלים אותו בפרס כספי על הידיעה שמסר. פעם אחת עמד העני כדרכו על אם הדרך והנה התגלתה לעיניו שיירת סוחרים ועימם עגלות טעונות סחורה מובחרת. ניגש העני אל הסוחרים וביקש מהם כי ירחמו עליו ויתנו לו נדבה הגונה. קצתם שפיקחים היו, ראו מיד כי עיניו בוחנות את הסחורות שעינם על כן מיהרו ונתנו לו מתת יד הגונה. לעומתם אחרים מבני השיירה דחו אותו ואמרו: מה לנו ולך?! נדבה הגונה אתה מבקש? הא לך פרוטה... הלך העני אל שר העיר והלשין על אותם סוחרים שמנעו ממנו נדבה כי הם מביאים סחורה מובחרת. מאותם סוחרים חכמים שנתנו לו מתנה הגונה, העלים עין ולא סיפר דבר. שלח שר העיר את שוטריו והללו פשטו על האכסניה בה התאכסנו הסוחרים והובילו אותם בשלשלאות של ברזל אל בית הסוהר. בדרכם אל בית הסוהר ראו לפתע את העני המלשין. רחם עלינו - בכו הסוחרים - קח נא נדבה הגונה ובלבד שתוציא אותנו מן המאסר. כעת כבר מאוחר מידי - ענה העני - אין בידי להושיעכם אחרי שהדבר כבר מסור לשלטונות... כן הוא גם **הנמשל**. מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה בדיוק רב והכל בחשבון מדוקדק כמה ירוויח וכמה יפסיד. על כן כאשר בא עני ומבקש צדקה, אם העשיר הינו משכיל ומבין, שיתן לעני מתנה בכבוד גדול ויעזור לו ככל יכולתו, שהרי לימדונו חז"ל שאין אדם מעני מן הצדקה ולא נגרם לאדם כל הפסד מנתינתה, אדרבה, הוא זוכה להתברך בשפע רב. לעומת זאת אם העשיר שוטה וכאשר בא אליו עני, הרי הוא דוחה אותו בבוז וטוען כלפיו: מה לך ולי? - או אז פורש העני ומרוב צער מזיל דמעה, והקדוש ברוך הוא שומע אל אביונים, מעניש את העשיר וסופו שנופל למשכב... בצר לו פונה העשיר אל העיני ומבקש לתת לו נדבה כדי שירבה עבורו בתפילה ותעמוד לו הזכות שיבריא מחוליו, אלא שאז הדין כבר מסור לשמים וזקוק לרחמים גדולים... לכך נאמר: "אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' "!

(משלי המגיד מדובנא)

אל תיקרי הליכות אלא הלכות

✓ ישנה מחלוקת בין רש"י ונכדו רבינו תם, בדבר סדר הפרשיות בתוך התפילין. לרש"י (והרמב"ם) הסדר הוא: קדש - והיה כי יביאך - שמע - והיה אם שמוע, כסדר הכתוב בתורה. ולרבינו תם הויות באמצע, והסדר הוא: קדש - והיה כי הביאך - והיה אם שמוע - שמע. והמנהג כסברת רש"י. וירא שמים יניח שתי זוגות.

✓ מעיקר הדין נפסק בשולחן ערוך שרק מי שמוחזק ומפורסם בחסידות יניח תפילין של רבינו תם. והטעם הוא שלא ייראה כיוהרא (גאווה) שהעולם נוהגים כרש"י, והוא מחמיר על עצמו להניח גם רבינו תם בו בזמן שלא מחמיר בדברים אחרים. מכל מקום בזמן הזה שהנחת תפילין של רבינו תם נפוצה גם אצל אברכים ובעלי בתים יראי שמים, אין לחוש יותר משום יהורא. ולכן מצוה שכל אחד יחוש לדברי גדולי הפוסקים שסוברים כשיטת רבינו תם (ובפרט שהראב"ד הלוי שחיבר ספר הקבלה, כתב בפירוש ספר יצירה, שמצא בירושלמי קדשים [אשר נאבד מאיתנו], שצריך להיות הויות באמצע, וכדעת רבינו תם), ולא יכנס חלילה לספק של קרקפתא דלא מניח תפילין (ראש שאינו מניח תפילין).

✓ בחורים רווקים לא יניחו תפילין של רבינו תם, אלא אם כן יודעים בנפשם שמחשבתם טהורה כל זמן שהתפילין עליהם.

✓ לכתחילה היה מן הראוי להניח שני זוגות התפילין של רש"י ושל רבינו תם ביחד, כדי שהברכה על התפילין תחול על שתיהן יחד, וגם כדי שיקרא בהן קריאת שמע ויתפלל כראוי. אולם כיון שבאופן זה צריך שהתפילין יהיו קטנים מאוד, שיהיו שניהם לא יותר משמונה סנטימטר, וקשה מאוד למצוא תפילין כשרים קטנים כל כך, לכן יש להניחם בזה אחר זה, דהיינו שיניח תפילין של רש"י עם ברכה, ויתפלל עימהן, ואחר חזרת השליח ציבור יניח תפילין של רבינו תם בלי ברכה, ויקרא עימהן פרשת "שמע" ופרשת "והיה אם שמוע", ובזה יוצא ידי חובת כל הפוסקים.

✓ הרוצה להניח תפילין של רש"י ושל רבינו תם בבת אחת, וברצונו להניח התיתורא (שוליים, החלק התחתון של ה"בית" המכסה את חלל הבית) של התפילין של רבינו תם על המעברתא (החלק שבו עוברת הרצועה) של תפילין של רש"י, אף על פי שיש מקום על פי ההלכה להקל בזה, מכל מקום הואיל ורבים מן האחרונים אוסרים בזה מדין חציצה, נכון יותר שלא לעשות כן, אלא יניח שני זוגות תפילין בזה אחר זה.

✓ אסור להפסיק בדיבור בין הנחת תפילין של יד להנחת תפילין של ראש גם בתפילין של רבינו תם, ואפילו לענות ברוך הוא וברוך שמו או לדבר בדברי תורה יש להחמיר. אולם מותר לענות קדיש וקדושה ואמנים של ברכות בין יד לראש בתפילין של רבינו תם. וכן מותר לברך ברכת רעמים וכיוצא בזה הואיל והיא מצוה עוברת, ועל צד היותר טוב יחזור וימשמש בתפילין של יד ויהדקם, ואין צורך לחלוץ אותם לגמרי. וכן יעשה אם עבר והפסיק בדיבור בין תפילין של יד לתפילין של ראש בתפילין של רבינו תם.

✓ המניח שני זוגות תפילין בכל יום, האחד כשיטת רש"י והשני כשיטת רבינו תם, צריך לכוין בהנחתן שהוא יוצא ידי חובת מצות תפילין באותן שהן אמת, ואילו הזוג השני אינו אלא רצועות בעלמא, כדי שלא יעבור על איסור "בל תוסיף", ומכל מקום אין צורך להתנות בכל יום, אלא די שיתנה פעם אחת תנאי זה.

✓ אין להניח תפילין של רבינו תם באמצע חזרת השליח ציבור, כיון שצריך לכוין בחזרת השליח ציבור ולא לעסוק בדבר אחר. וגם כדי שלא להביא עצמו לענות אמן באמצע ההנחה אחר ברכת השליח ציבור בחזרה, שאף על פי שמותר מן הדין לענות רמן באמצע הנחת תפילין של רבינו תם, מכל מקום כיון שיש מחמירים בזה, יש לחוש לדבריהם ולא להביא עצמו לידי כך. ואם רוצה להניחן בין תפילת לחש לתפילת החזרה, ויודע שיוכל לסיים הנחתן לפני שיתחיל השליח ציבור את תפילת החזרה, רשאי לעשות כן.

✓ מי שיודע שבשום אופן לא יוכל להניח תפילין של רבינו תם לאחר חזרת השליח ציבור, כיון שממהר הוא למלאכתו, ויש חשש שלא יניח תפילין של רבינו תם באותו יום, לא נוכל למחות בו מלהניחם בחזרת השליח ציבור.

✓ מי שטעה והניח תפילין של רבינו תם לפני שיניח תפילין של רש"י, ובירך בטעות על תפילין של רבינו תם ונזכר מיד מבלי שהיה הפסק בדיבור והיסח הדעת, יחלוץ מיד את התפילין של רבינו תם ויניח תפילין של רש"י בלי ברכה. ואם הרגיש בטעותו אחר שהפסיק בדיבור, או לאחר התפילה, כשיבוא להניח תפילין של רש"י צריך לחזור ולברך עליהן, כיון שהפסיק בינתיים בקריאת שמע ובתפילה.

✓ אך על פי שלכתחילה יש להקדים ולהניח תפילין של רש"י לפני תפילין של רבינו תם, מכל מקום מי שממהר בימות החורף לעבודתו מיד אחרי התפילה, ולא תהיה לו אפשרות להניח תפילין של רבינו תם, רשאי הוא להקדים ולהניח תפילין של רבינו תם לפני התפילה בלי ברכה.

✓ מי שבא לבית הכנסת להתפלל תפילת שחרית ואין לו תפילין של רש"י, יניח תפילין של רבינו תם בלי לברך עליהן ויתפלל עימהן, ולאחר התפילה יניח תפילין של רש"י בלי ברכה, או שלאחר התפילה לפני שיחלוץ את תפילין של רבינו תם יברך ויכוין על רש"י, ויסיר מיד את רבינו תם מבלי הפסק ודיבור, ויניח את של רש"י.

✓ המניחים תפילין של רבינו תם בכל יום לאחר גמר התפילה, מכל מקום בראש חודש אינו נכון לכתחילה להניחן לאחר תפילת מוסף, אפילו בכדי שיוכלו ללמוד בהם או לקרוא חוק לישראל עימהם כדרכם בכל יום, אלא יש להניחן באשרי או לפני קריאת התורה ויקראו עימהן שתי פרשיות של קריאת שמע. אולם השליח ציבור שאינו יכול לשהות בהנחת התפילין של רבינו תם מפני טורח הציבור - רשאי להניחן אחר תפילת מוסף, וכן מי שהוא כבד פה ואם יניח תפילין של רבינו תם לפני מוסף יפסיד תפילה בציבור - רשאי להניחן בראש חודש לאחר תפילת מוסף.

(התפילה והלכותיה)